



BIZTONSÁGOS BÖRTÖNÖK BELSŐÉPÍTÉSZE

Interior design of secure prisons

Milyen feladata lehet egy belsőépítésznek a börtön tervezése során? Hogyan kommunikálnak a belső terek a fogvatartottakkal, a dolgozókkal és a látogatókkal? Milyen eszközök vannak a tervező kezében egy biztonságos börtön tervezésekor? A belső terek funkcionalitása és jó működése sok tényezőtől tevődik össze. Az átláthatóság, a higiénia, a karbantarthatóság, a jól funkcionáló bútorok, a hosszú távú fenntarthatóság és a biztonság nem mondanak ellent egymásnak. A jó belsőépítészeti megoldásoknak minden szempontra egyszerre kell jó megoldást találnia.

Kulcsszavak: belsőépítészet, börtönök tervezése, belső terek, funkcionalitás, belsőépítészeti megoldások

What's the role of an interior designer during the process of prison designing? How do interiors communicate with inmates, staff and visitors? What tools are in the hands of the designer when designing a secure prison? The functionality and good functioning of the interiors are made up of many factors. Transparency, hygiene, maintainability, well-functioning furniture, long-term sustainability and safety are not contradictory. Good interior design solutions need to find the right solution for all aspects at the same time.

Keywords: interior architecture, prison design, interiors, functionality, interior design solutions

A belsőépítészetről a legtöbb embernek luxuslakások, szállodák, éttermek jutnak eszébe – legkevésbé a börtönök. Hogy miért beszélék belsőépítészként mégis a börtönökről, arra egy kicsit messzebről érdemes ráközelíteni. Először is, a belsőépítész az építészetnek egy szakága, így ugyanazok a kiindulási pontjai, motivációi. Az építészről kialakult általános képünk valamiféle elefántcsonttoronyban ülő ember kissé elvont, ködös gondolatokkal. Tulajdonképpen egy művész, aki számunkra átláthatatlan, bonyolult dolgokat tervez, valamiféle épületté gyúrva ezeket, a végeredményt pedig vagy szeretjük, vagy nem. Ugyanez vonatkozik a belsőépítészre is. Sokakban él egy olyan elképzelés, hogy az építész egy különös, kettős identitással rendelkező művész, egyben mérnök ember. Az én értelmezésem szerint kettősség helyett sokkal pontosabb hármasságról beszélni. Az általam választott három szó a kompozíció, konstrukció és kommunikáció. Mindhárom szó „K”-val kezdődik, kicsit utalva az építészek által igen jól ismert három „F” alapvetésre: Form Follows Function (a forma követi a funkciót). A kompozíció szó jelentése ebben az értelmezésben az építészet művészeti része, vagyis ahogy az építész „komponál”. A szerkezetek és anyagok egybegyúrása, összerakása a konstrukció, ami a szakma műszaki oldala. Létezik továbbá egy nagyon fontos harmadik összetevő az alkotó folyamatban, amit kommunikációnak neveztem el. A kommunikáció tulajdonképpen az építészet human oldala, ami egy igen nehezen megfogható, rendkívül tág témakör. Ide tartozik az épületnek a társadalomba való beleilleszkedése, az emberekkel és a környezettel való kommunikációja. A kommunikáció minőségén múlik, hogy teljesíti-e az épület az építető társadalmi csoport vagy egyén igényeit; hogyan beszél szándékukról, társadalmi erejükéről, prioritásaikról és még sok minden másról.

A börtönök az adott történelmi korszak beszédes és jellemző épületei, amelyek hűen tükrözik a kor elképzelését a törvények fontosságáról, azok megsértésének következményeiről. Michel Foucault a „*Felügyelet és büntetés*” című, 1975-ben megjelent könyvében pontosan taglalja, hogy a középkorban kitűzött cél – a bűn elpusztítása – miként alakult át a modern korban, bűnhődés helyett a bűnös nevelését és javítását helyezve a középpontba. A célok elérésére tett kísérletek, módszerek az idők folyamán szintén folyamatosan változtak, így a börtön építésze is finoman követte azokat.

Ha visszatérünk a 3K terminushoz, a börtön tervezésekor kompozícióról, vagyis művészeti oldalról nem igazán lehet beszélni. Ami ebben az esetben nagyon fontos, az a kommunikáció és a konstrukció együttese. A kommunikáció alatt értjük az imént említett társadalmi beágyazottságot: a börtönnek hűen kell tükröznie, mi a közösség elképzelése a büntetésről és a bűnös neveléséről. Nem mindegy, milyen képet sugároz kifelé és befelé. Itt lényeges kiemelni, hogy a környezetszociológia a tervezés kommunikációs oldalához tartozik, és fontos szerepet kap az építész munkájában is. A bent lévők számára az épületnek rendet és szervezettséget kell sugároznia: ez egyrészt biztonságot ad a fogvatartottnak, másrészt tiszta, könnyen érthető közlekedési és in-

formációs jelrendszerével megteremti egy jól átlátható szabálykeret téri megfelelőjét. Fontos, hogy a belső terek kialakításánál kerülnünk kell minden olyan megoldást, ami ráerősít a fogvatartás egyéb járulékos, sajnos elkerülhetetlen hatásaira, mint például a zsúfoltság érzés vagy a túlzott zaj, ami agresszióhoz vezethet. Tervezőként fontosnak tartjuk figyelembe venni az akusztikai szempontokat is, minél több hangelnyelő anyag beiktatásával, ahol az műszakilag megengedett.



A tervezés során tisztán érthető és kiemelt jelrendszer és színek használata javasolt. Az előadásban bemutatott zárka szárnyban a közlekedési csomópontok és a közlekedők szintenként eltérő színei mutatják, hogy hol járunk az épületben – a kamerák monitoron megjelenő képe ezáltal mindig gyorsan és egyértelműen beazonosítható.



A színek kiválasztásánál az összkép megnyugtató, lecsendesítő pszichológiai hatását tartjuk szem előtt. Nem szabad elfelejteni, hogy a börtön egy munkahely is, a tervezésnek pedig segítenie kell az itt dolgozók nehéz és nagy koncentrációt igénylő feladatait. Kulturált, magas minőségű munka és pihenő zónákkal könnyíthetjük meg a dolgozók koncentrációját és rekreációját.

A konstrukciós oldal szempontjaira áttérve ma már jól tudjuk, hogy a fenntarthatóság az építészetben mennyire fontos. A börtönök tervezésében különösen kiemelt szerephez jut a takaríthatóság, a strapabíróság, a karbantarthatóság. A költséghatékony kivitelezés nem mehet a fenntarthatóság rovására. A tartós anyagok használata során nem csak a strapabíróság a cél, ezeknek ugyanis vizuálisan is sugározni kell a robusztusságot, elejét véve a rongálási szándéknak. Sok lehetőség van a fejlesztésre a cellákban is. Érdeemes lenne megvizsgálni, melyek azok a megoldások, amik a használat során, evolúciós módon alakultak ki és jól működnek, és melyek azok, amiket csak a megszokás tart életben. Ilyen megszokott és nem igazán átgondolt tárgy például a vas emeletes ágy. A zárka fala általában vasbetonból vagy téglából készül, tehát teherhordó szerkezet, így az ágykeret rászerezhető lenne. A négy szögvas láb helyett alkalmazott két (sarok helyzetben egy), padlótól mennyezetig érő cső láb kevésbé balesetveszélyes alternatívát kínálna az ágy megoldására. A fal melletti lábak nehezen takaríthatók, a keretek és a fal közötti helyek pedig alkalmasak tiltott tárgyak elrejtésére, amit a falra szerelés szintén megoldana.



Utolsó kérdés, hogy a börtön belső világának mennyire kell tükröznie a külvilágot, felkészítve a fogvatartottakat a reintegrációra. Véleményem szerint nem baj, ha a két világ markánsan eltér egymástól. A börtön maga tisztán funkcionista, nincs helye benne az esztétizálásnak, de a környezet kialakításának műszaki megoldásai a már említett káros járulékos hatásokat csökkenthetik. A higiénikus, kulturált környezet a fogvatartott számára azt is kifejezheti, hogy a társadalom nem mondott róla le végképp, és visszavárja. Az építészetten kívül természetesen még sok eszköz van a büntetés-végrehajtás kezében a reintegráció elősegítésére, ami túlmutat az építész lehetőségein. Ilyen például a munkahelyek kialakítása, a fokozatos kivezetés a társadalomba.

Felhasznált irodalom

Michel Foucault (1975): Felügyelet és büntetés (Surveiller et punir)